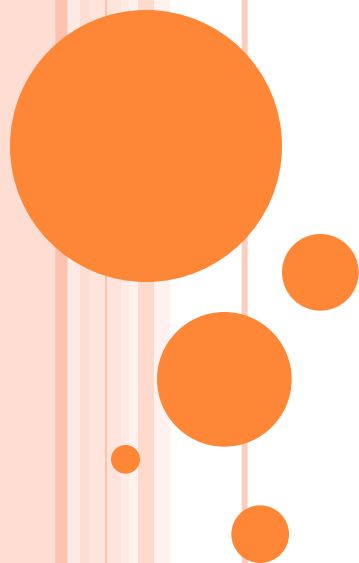

PRÁVNE MYSLENIE 19. A 20. STOROČIA

ALEXANDER B R Ö S T L

Košice 2009/2010

- Cieľom predmetu je oboznámenie sa so základnými a najdôležitejšími teóriami za posledné dve storočia v oblasti právneho myslenia, ktoré mali vplyv na rozvoj teórie (filozofie) práva ako celku. Výklad sa podáva v súvislostiach antického a renesančného odkazu a európskej kontinuity právneho myslenia, ale venuje sa aj aktuálnej súčasnej diskusii. Je koncipovaný ako súčasť a doplnenie výučby teórie práva. Témy prednášok a seminárov:

1. Historická právna škola (F.C.v. Savigny)
2. Klasický právny pozitivizmus (J. Bentham, J. Austin)
3. Rýdza právna náuka (H. Kelsen)
4. Psychologická škola práva a škandinávsky právny realizmus
5. (L. Petrazycki, A. Hägerström, A. V. Lundstedt, K. Olivecrona)
6. Marxisticko-leninská teória práva
7. Prirodzené právo (L. L. Fuller, G. Radbruch)
8. Právo, právne normy a právny systém (H. L. A. Hart)
9. Teória právnych princípov (R. Dworkin)
10. Inštitucionalizmus v právnej teórii (N. MacCormick, O. Weinberger)
11. Kritické právne štúdie (R. Unger)
12. Teória spravodlivosti J. Rawlsa
13. Právny pozitivizmus verzus jusnaturalizmus (J. Raz – R. Alexy)

- **ZÁKLADNÁ A ODPORÚČANÁ LITERATÚRA**
-
- ALEXY, R.: Begriff und Geltung des Rechts. Freiburg (Bresgau) – München 2002.
- AUSTIN, J.: The Province of Jurisprudence Determined. London 1955.
- BENTHAM, J.: Of Laws in General. London 1970.
- BIX, B.: Jurisprudence. Theory and Context. London 2006.
- BRÖSTL, A.: Dejiny politického a právneho myslenia. Bratislava 1999.
- DWORKIN, R.M.: Když se občanská práva berou vážně. Praha 2000.
- DWORKIN, R. M.: Law's Empire. London 1986.

- DWORKIN, R. M.: A Matter of Principle 1985.
- FULLER, Lon L.: Morálka práva. Praha 2000.
- HART, H. L. A.: Pojem právo. Praha 2000.
- HART, H. L. A.: Právo, sloboda a morálka. Bratislava 2000.
- KELSEN, H.: Reine Rechtslehre. Wien 1960 (Nachdruck 2000).
- KRSKOVÁ, A.: Štát a právo v európskom myslení. Bratislava 2002.
- KRSKOVÁ, A.: Dějiny evropského politického a právního myšlení. Praha 2003.
- MacCORMICK, N.: Institutions of Law. Oxford – New York 2007.
- RADBRUCH, G.: Rechtsphilosophie. Studienausgabe. Heidelberg 1999.
- RAZ, J.: The Authority of Law. Essays on Law and Morality. Oxford 1979.
- UNGER, R. M.: The Critical Legal Studies Movement. Cambridge (Mass.) – London 1963.

- **VÝKLAD PRÁVA**
- **Friedrich Carl von Savigny**
- Teraz viac nerozhoduje svojvôľa sudcu, ale sám zákon, sudca iba poznáva pravidlá a používa ich vo vzťahu k jednotlivému prípadu. Tieto pravidlá vytvára len právna veda. Sudca tu má teda s právnikom jednu spoločnú funkciu, ale predsa len ešte jednu navyše. Keďže zákon bol ustanovený na vylúčenie akejkoľvek svojvôle, je jedinou starostou a jedinou prácou sudcu **čisto logický výklad**. To je zahrnuté vo výroku: právna veda je **čisto filologická** veda (Juristische Methodenlehre).

- **Právna veda nie je nič iné ako právna história.**
- Proti prirodzenoprávnomu mysleniu Savigny stavia historické myslenie.
- Právo držby, Právnické učenie o metóde, O povolnosti našej doby k zákonodarstvu a právnej vede (1814).
- Dejiny rímskeho práva v stredoveku, Systém súčasného rímskeho práva.
- Právo nie je produkt rozumu, ale „národného ducha“ (Volksgeist) prebývajúceho v dejinách.
- Prirodzené právo je špekulatívny výmysel, je to „bezodná pýcha filozofov“. Savigny odmieta existenciu nemenného, pre všetky národy rovnakého práva, pretože podľa neho každý národ má vlastnú individualitu, vlastnú „národnú dušu“.

- Jeho právna teória sa odvíja od **objektívnej závislosti práva od národa**
- „*Národ predstavuje psychicky a organicky spätý celok, ktorý sa skladá z organických skupín. To, čo spoločenstvo spája do jedného celku je vlastne **duch národa**, ktorý sa prejavuje v takých javoch, ako sú právo, jazyk, obyčaje a štát. Duch nie je totožný s rozumom, zodpovedá kolektívne chápaným iracionálnym vlastnostiam ľudí, ktoré ich približujú k Bohu.*“
- Podľa Savignyho právo vzniká spolu s národom, vyvíja sa s ním a napokon odumiera, ak národ stratí svoju osobitosť.

- Na začiatku právo je časťou všeobecného národného vedomia, postupne sa stáva zložitým a možno z neho vyčleniť **dve skupiny noriem**:
 - a) normy naďalej späté so životom celého národa, so všeobecným právnym vedomím (**politický prvok práva**),
 - b) normy tvoriace súčasť vedomia právnikov ako stavu reprezentantov právnej funkcie národa (**technický prvok práva**)

○ Druhy práva:

- a) **obyčajové právo**, staršie a dôležitejšie, je bezprostredným prejavom vedomia národa,
- b) **vedecké právo**, resp. **právo právnikov**.
- c) **zákonodarstvo a kodifikácie**, ktoré sú prípustné len v deklaratórnom zmysle.

- **Friedrich Carl von Savigny (1779 – 1861)** uložil právnej vede dvojité orientácie. Právna veda podľa neho musí byť súčasne *historická* (pozitívna, konkrétna) i *filozofická* (absolútna, systematická, všeobecná). V roku 1802/1803 zhrnul stav právnickej diskusie o metóde a vyčlenil štyri prvky výkladu, ktoré mali význam už v rímskom práve a neskôr v stredoveku ako kritériá vecného výkladu.
- Podľa Savignyho základný cieľ výkladu „schopnosť premiestniť sa v myšlienkach na východisko zákonodarcu a umelo v sebe zopakovať jeho činnosť“.
- Už zistenie jednoznačnosti normy je akt výkladu. Inak: *In claris non fit interpretatio*. Doktrína „*Sens clair*“.
- Savigny definoval
 - 1. gramatický,
 - 2. logický,
 - 3. historický a
 - 4. systematický prvok výkladu.

Historický výklad

- Jednotná vôľa zákonodarcu je fikcia. Čie správanie ešte možno pričítať „zákonodarcovi?“ Na zákonodarnom procese sa podieľajú poslanci, rôzne strany, frakcie, ministerstvá, vo federatívnom štáte jednotlivé štáty.
- Príklad: Jazdec J by chcel jazdiť na koni po lese. To sa mu zakáže. Text normy: „Každý má právo na slobodný rozvoj osobnosti.“ Podľa toho sa chráni „jadro osobnosti“. Jazdenie po lese sa netýka jadra osobnosti a základné právo J by podľa toho nebolo porušené.
- Zmysel ZP: Každý môže robiť, čo chce, avšak zákonodarca zvolil formu so slobodným rozvojom osobnosti. ZP teda nechráni jadro osobnosti, ale „slobodu konania“. Takže ZP chráni aj jazdu na koni po lese. J môže byť obmedzený, ale zákazom, ktorý má ústavný a zákonný základ (ochrana lesa)

- Rád by som poukázal na to, že Savigny stanovil aj poradie a postavenie týchto štyroch prvkov, pričom zdôraznil, že ich nemožno chápať izolovane. V právnom uvažovaní sú prítomné súčasne:
- *„Nejde teda o štyri druhy výkladu, medzi ktorými by sa dalo vyberať podľa chuti a želania, ale o štyri rôzne druhy činnosti, ktoré musia pôsobiť zjednotene, ak sa výklad má podariť. Len, pravdaže, bude dôležitejšie a zreteľnejšie vystupovať do popredia raz jeden, raz druhý, takže stále smerovanie pozornosti na všetky tieto strany je neprípustné.“*
- Gramatický prvok: jeho predmetom je slovo, ktoré „sprostredkúva prechod z myslenia zákonodarcu do nášho myslenia“.

- Logický prvok sa zameriava na členenie myšlienky, na logický vzťah jednotlivých častí navzájom.
- Historický prvok sa týka „určujúceho stavu v čase daného zákona pre príslušný právny vzťah“
- Genetický výklad - v rámci neho sa zohľadňujú iné materiály ako texty noriem, aby sa dal sprostredkovať zmysel vykladanej normy.
- Systematický prvok sa vzťahuje na „veľkú vnútornú súvislosť, ktorá spája všetky právne inštitúty a právne pravidlá do jedného veľkého celku“.
- Systematický výklad nie je skutočná metóda, ale je to konštrukčný princíp.
- Teleologický výklad
- Ústavnokonformný výklad

- **Literatúra:**

-
- KAUFMANN, A. – HASSEMER, W. (Hrsg.): Einführung in Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart. Heidelberg (5. Auflage) 1989.
- KRYŠTŮFEK, Z.: Historické základy právního pozitivismu. Praha 1967.
- SAVIGNY, F. K. v: Juristische Methodenlehre. Stuttgart 1951.

○ KLASICKÝ PRÁVNÝ POZITIVIZMUS

○ **Jeremy Bentham** (1748 – 1832)

- Bentham je zakladateľom **analytického smeru** v právnej vede. V súvislosti s návrhmi na reformu právnej vedy vymedzuje dva prístupy k právu. Úlohou prvého, **analyticko-opisného prístupu**, je skúmať otázku **čo je právo** (expositive jurisprudence). Druhý, čiže kriticko-hodnotiaci prístup sa má zaoberať problémom, **aké by právo malo byť** (censorial jurisprudence)
- Podľa Benthama sa každý právny poriadok a každý právny inštitút skladá z najmenších, ďalej nerozkladateľných **imperatívov** (laws). Sú to prvky štruktúry pozitívnych zákonov (statutes), prvky, na ktoré sa tieto zákony dajú rozložiť, aby boli zrozumiteľné.

- Bentham tvrdí, že imperatív vždy má dve z foriem príkaz – zákaz, dovolenie – dovolenie opaku, presnejšie jednu z troch kombinácií:
 - a) príkaz a nevyhnutné dovolenie správania,
 - b) zákaz a nevyhnutné dovolenie opaku správania,
 - c) dovolenie a dovolenie opaku.
- d) John Austin (1790 – 1859)
- e) Právo je príkaz zastrešený hrozbou sankcie, príkaz suveréna, voči ktorému ľudia majú zvyk poslušnosti. Zákony v prísnom zmysle slova, podľa podobnosti, v prenesenom slova zmysle (pravidlá stanovované politicky nadriadenými – podriadeným)
- f) Všeobecná a osobitná právna veda.
- Vecou právnej vedy je pozitívne právo

○ RÝDZA PRÁVNÁ NÁUKA

○ **Hans Kelsen** (1881 – 1973)

○ Rýdza právna náuka je **teória pozitívneho práva**. Sociologický právny pozitivizmus nepovažuje za právnu vedu, pretože sa zaoberá len **skutočnosťami**.

○ *„Právna veda sa úplne nekriticky zmiešala s psychológiou a sociológiou, s etikou a s politickou teóriou. Toto zmiešanie možno vysvetliť tak, že tieto vedy sa vzťahujú na predmety, ktoré nepochybne úzko súvisia s právom. Ak sa rýdza právna náuka podujíma na vymedzenie poznania práva vo vzťahu k týmto disciplínam, nerobí to preto, aby túto súvislosť ignorovala alebo úplne popierala, ale preto, lebo sa pokúša predísť **synkretizmu metód**, ktorý zatemňujepodstatu právnej vedy a stiera hranice, ktoré sú dané povahou jej predmetu.“*

- Právna veda je veda o normách alebo **normatívna veda**.
- Nikto nemôže poprieť, že výrok **niečo je**, t. j. výrok opisujúci skutočnosť bytia, sa podstatne odlišuje od výroku **niečo má byť**, ktorý opisuje normu.
-
- “Logika, ktorú takpovediac objavila rýdza právna náuka, je *všeobecná logika noriem* (allgemeine Norm-Logik), to znamená: logika toho, čo má byť alebo logika viet o tom, čo má byť (Soll-Sätze) ... logika poznania zameraného na normy.”
- Právo je systém právnych noriem, ktorý má hierarchickú štruktúru.
- Základná norma (Grundnorm), nemôže ju stanoviť autorita, ktorej právomoc sa odvíja od ešte vyššej normy. Štát – personifikácia právneho poriadku.

- Kelsen, H.: Hauptprobleme der Staatsrechtslehre. Tübingen 1911; Allgemeine Staatslehre Berlin 1923; Reine Rechtslehre Leipzig/ Wien 1934, Wien 1960; Was ist die Reine Rechtslehre? Zürich 1953.
- Norma je platná, keď vznikla (positum) v súlade s vyššou normou.
- Dvojito čistá právna náuka: vylučuje akékoľvek iné prvky (sociológia, psychológia) a vylučuje morálku z otázky platnosti práva.
- Právo ako osobitný systém nezávislý aj od „morálneho“ práva.

Viedenská škola – Hans Kelsen
Brnenská škola – František Weyr

- Právo je to, čo má byť.
- Štruktúra právneho poriadku, platnosť právnej normy (časová pôsobnosť právnych noriem, intertemporalita)
- Vplyv normatívnej právnej teórie na tvorbu ústav (Ústava ČSR 1920, Ústava Rakúskej republiky 1920)
- Vplyv v Južnej Amerike

MARXISTICKO-LENINSKÁ TEÓRIA ŠTÁTU A PRÁVA

- Október 1917 – 1936
- 1936 – 1977 –
- Tri hlavné diskusné témy:
 1. Triedny charakter sovietskeho štátu a sovietskeho práva (sovietskych zákonov)
 2. Či a ako rýchlo budú štát a právo odumierať v období prechodu ku komunizmu
 3. Podradná úloha práva v socialistickej a komunistickej spoločnosti

Michail Andrejevič Rejsner (1868-1928)

- Zakladateľ teoretickej koncepcie práva, založenej na „revolučnom“ alebo „socialistickom právnom vedomí“.
- Dielo: Štát (1912), Právo – naše právo, cudzie právo, všeobecné právo (1925).
- Snažil sa o zmierenie marxizmu s psychologickou teóriou Georga Jellineka a o marxistickú reinterpretáciu teórie Leona Petražyckého.
- Teória intuitívneho práva nemá rátať s intuitívnym právom vo všeobecnosti, ale s pravdivejším triednym právom.
- Nechápal právo ako vyjadrenie ekonomických vzťahov (Stučka, Pašukanis)

Intuitívne právo nie je individuálne právo, ale triedne právo, ktoré má prednosť pred štátnym právom (na rozdiel od Petražyckého)

- Dekrét č. 1 o súde z roku 1917 – smernica pre súdnictvo je revolučné právne vedomie sudcov – sankcionoval právny názor Rejsnera
- Nezdiera názor na odumieranie práva.
- Proletárske intuitívne právo sa počas diktatúry proletariátu mení na štátne právo, potláča buržoázne intuitívne právo, a počas komunistickej fázy sa stáva všeobecným právom.
- Vyšinského hodnotenie: buržoázna vulgarizácia marxizmu nasledovníkmi Freuda a Macha, otvorený rozpor R. teórie s marxizmom-leninizmom, názory R. nemali ďalej vplyv na sovietsku právnu teóriu

Psychologická škola práva

Leon Petrazycki (1867-1931)

- profesor encyklopédie a filozofie práva v Sankt Petersburgu, po revolúcii 1918 vo Varšave
- O motívoch konania a o podstate morálky a práva (1892), Úvod do štúdia práva a morálky (1905), Teória práva a štátu (1907)
- Právna teória je založená na myšlienke emócií, táto myšlienka má všeobecný význam
- Emócia je osobitný pocitovo-podnetový zážitok, je to skúsenosť, v ktorej psychologická reakcia na podnet vedie k aktívnej odpovedi vo forme určitého správania. V psychike sa predstavy určitých konaní správajú s repulzívnymi alebo apulzívnymi emóciami.

Rozborom emócií Petrazycki dospieva k ich klasifikácii na **etické emócie** a **právne emócie**

- Etické emócie – jednostranné, imperatívne, príkazy, pocity povinnosti.
- Právne emócie – dvojstranné, imperatívno-atributívne, príkaz len v spojitosti s predstavou povinnosti a konkrétnych oprávnených subjektov. Rovnakú povahu ako právne emócie majú právne normy.
- Intuitívne právo a pozitívne právo. Intuitívne právo vzniká ako výsledok vnútorného presvedčenia a nie je s ním spätá predstava vonkajších prameňov práva.
- Pozitívne právo súvisí s predstavou povinnosti stanovenej aktom niekoho iného. Predpokladá VPP.

Pozitívne právo môže byť **oficiálne** (zahŕňa predstavu štátu) alebo **neoficiálne** (verejná mienka, sociálne vplyvy)

- **Štát** je výtvor právnej psychiky, štátna moc je emocionálna projekcia. Úloha štátu – uspokojovanie potreby stálej a bezpečnej realizácie právnych noriem, prípadne aj na základe donútenia. Nepripúšťa zásahy štátu do hospodárstva a vyzdvihuje jeho **súdnu funkciu**.
- Vplyv tejto teórie – Rusko, Poľsko (Jerzy Lande).

- **ŠKANDINÁVSKY PRÁVNÝ REALIZMUS**
- **Anders Vilhelm Lundstedt** (1882-1955)
- **Karl Olivecrona** (1897 – 1980) pôsobí v Uppsale a v Lunde (1933-1964), Právo ako skutočnosť (Law as Fact, 1939)
- **Alf Ross** (1899-1979) PN – zbierky slovných spojení. PV – formálna alebo reálna. PV obsahuje: opisné vety – neopisné vety – vedecké vysvetlenia (pozitívne P).
- „*Ak voči právu zaujmeme realistický postoj...*“, Karl Olivecrona V prírode (prírodnej skutočnosti) nejestvuje to (niečo), čo má byť. Keď právny poriadok zahŕňa niečo, čo má byť, musí byť teda povznesený nad skutočnosť.
- Existuje jeden prostý dôvod prečo nie je mysliteľný právny poriadok mimo prírodnej skutočnosti. Právny poriadok treba nevyhnutne stanoviť vo vzťahu k určitým faktom. Vo vzťahu k faktom v rámci prírodných skutočností sa však nedá stanoviť nič, čo samo nepatrí do tohto sveta.
- PN je ľudský výtvor, zákonodarcovia sú v postavení v ktorom môžu vydať text, ktorý má vlastnosti práva (príkazy) =účinnosť na psychologickú úroveň.

Psychologický vplyv je podstatou každého výkonu moci.

- Zákonodarná moc – monopol moci tých, ktorých ústava uvádza ako zákonodarcu.
- Realita: zákony sú vždy dielom jednotlivcov a prostriedkom na presadzovanie ich želaní.
- Vznik právnych pojmov:
- Axel Hägerström – obligatio (slovná mágia)
- Uti lingua nuncupassit, ita ius esto.
- Vyhlásenie osoby má mať moc práva.

ĽUDOVÝ KOMISARIÁT VNÚTRA (NKVD) ZSSR PRÍSNE TAJNÉ V MOSKVE 5. 3. 1940

Súdruhovi Stalinovi

V táboroch NKVD ZSSR pre vojnových zajatcov a vo väzniciach západných obvodov Ukrajiny a Bieloruska je v súčasnosti väznené veľké množstvo bývalých dôstojníkov Poľskej armády, bývalých pracovníkov poľskej polície a pracovníkov rozviedky, členov poľských nacionalistických kontra revolučných strán, členov odhalených kontra revolučných povstaleckých organizácií, dezertérov, atď. Tí všetci sú zatvrdnutými nepriateľmi sovietskej vlády a nenávisťnými odporcami sovietskej vlády.

S OHLADOM NA TO, ŽE VŠETCI SÚ NENAPRAVITEĽNÝMI
NEPRIATEĽMI SOVIETSKÉHO ŠTÁTU POVAŽUJE NKVD ZSSR
ZA NEVYHNUTNÉ:

I. Poveriť NKVD ZSSR

1) záležitosťami 14 700 osôb nachádzajúcich sa
v táboroch pre vojnových zajatcov, bývalých
poľských dôstojníkov, úradníkov,
veľkostatkárov, agentov rozvedky, žandárov,
osadníkov a členov väzenskej služby,

2) rovnako ako záležitosťami zatknutých 11 000
osôb nachádzajúcich sa vo väzniciach v
západných obvodoch Ukrajiny a Bieloruska,
členov rôznych kontrarevolučných organizácií,
bývalých veľkostatkárov, továrnikov, bývalých
poľských dôstojníkov, úradníkov a dezertérov

- A VYRIEŠIŤ ICH ŠPECIÁLNYM SPÔSOBOM S POUŽITÍM NAJVYŠŠIEHO MOŽNÉHO TRESTU VOČI VYŠŠIE UVEDENÝM
- POPRAVOU ZASTRELENÍM

II. Záležitosti je nevyhnutné vyriešiť bez výsluchu zatknutých a bez vznesenia obvinenia, rozhodnutia o výsledkoch vyšetrovania a procese obžaloby, a to

na základe informácií od Správy pre záležitosti vojenských zajatcov NKVD ZSSR, resp. informácií NKVD USSR a NKVD BSSR.

Vyriešením záležitostí a vykonaním uznesenia sa poverujú nasledovné 3 osoby v zložení: s.Merkulov, Kobulov a Baštakov (veliteľ 1. špec.odd. NKVD ZSSR). LKV ZSSR Lavrentij Berija

Pred textom: za (vlastnoručné podpisy): J. Stalin, K. Vorošilov, V. Molotov, A. Mikoian; na okraji

KATYŇ

Ľudový komisár vnútra ZSSR

Lavrentij Berija

Vyk (onať ?)

Podpis: Berija

Pred textom: za (vlastnoručné podpisy):

J. Stalin, K. Vorošilov, V. Molotov, A. Mikojan;

na okraji listu dopísané: Kalinin – za, Kaganovič

–

za.

Prirodzenoprávne koncepcie:

Gustav RADBRUCH (1878 – 1949)

- Profesor trestného práva a filozofie práva
- 1933 prepustený „celá jeho osobnosť a doterajšia činnosť“ nie sú zárukou...
- Dielo: Základy filozofie práva (1914), Filozofia práva (1932), Päť minút právnej filozofie, Zákonné neprávo a nadzákonné právo
- Filozofia práva ako skúmanie jeho hodnoty môže mať len jeden problém: **účel práva**.
- Právo = skutočnosť, ktorej účelom je slúžiť spravodivosti.
- Právo = súhrn všeobecných príkazov ľudského spolužitia.

Spravodlivosť

- **Subjektívna spravodlivosť** = S ako cnosť, ako osobná vlastnosť
- **Objektívna spravodlivosť** = S ako vlastnosť vzťahu medzi ľuďmi
- Spravodlivosť ako PRÁVNOSŤ, S podľa kritéria pozitívneho práva, t. j. spravodlivosť sudcu
- Spravodlivosť **v užšom zmysle** = predzákonná alebo nadzákonná idea, t. j. spravodlivosť zákonodarcu
- Ďalšie požiadavky Radbrucha vo vzťahu k pozitívnemu právu = **účelnosť** a **právna istota**.

Učenie o neplatnosti bezprávia vo forme zákona (zákonné neprávno) a o nadzákonnom práve

- Radbruch: jestvujú právne princípy, ktoré sú silnejšie ako pozitívne právo. Zákon, ktorý im odporuje, je neplatný.
- Tieto princípy R. nazýva **prirodzené právo** alebo **rozumné právo**
- **RADBRUCHOVA FORMULA:**
- „Ak nespravodlivosť pozitívneho práva dosiahne takú mieru, že právna istota zaručená pozitívnym právom už voči tejto nespravodlivosti nemá nijakú váhu, v takom prípade musí nespravodlivé právo ustúpiť spravodlivosti“.

G. RADBRUCH: Pre vojaka platí, že rozkaz je rozkaz. Zákon je zákon, hovorí právnik.

- Zákon platí a zákonom je vtedy, ak má v obvyklých prípadoch moc na to, aby sa presadil (Päť minút právnej filozofie, Prvá minúta).
- Národný socializmus si dokázal pripútať svoju družinu, na jednej strane vojakov, na druhej strane, právnikov pomocou dvoch princípov: Rozkaz je rozkaz a zákon je zákon (Zákonné neprávno a nadzákonné právo).

PROBLÉM V TRESTNOM PRÁVE

- Hlavné pojednávanie pred durínskym súdom: súdny úradník Puttfarken, ktorý tým, že udal obchodníka Göttiga, privodil jeho odsúdenie a popravu, bol odsúdený na doživotie.
- Predmetom udania bol lístok, ktorý nechal Göttig na záchode: „Hitler je masový vrah a on zavinił vojnu.“ Odsúdenie sa netýkalo len uvedeného lístka, ale aj počúvania zahraničných vysielaciek.
- Generálny prokurátor si vo svojej reči (máj 1946) najprv položil otázku, či bol tento čin protiprávny. „Ak obžalovaný vysvetľuje, že udanie urobil na základe N-S presvedčenia je to právne bezvýznamné.“ Neexistuje povinnosť udať, ani

NA ZÁKLADE POLITICKÉHO PRESVEDČENIA. NEEXISTOVALA, ANI ZA HITLERA NEEXISTUJE.

- Zákonnosť, úsilie o spravodlivosť a právna istota sú požiadavky súdnictva. Všetky tri chýbali v politickej justícii za čias Hitlera.
- Kto počas týchto rokov niekoho udal, musel počítať s tým, že obžalovaného nezveruje zákonnému procesu s právnymi zárukami pre zistenie pravdy a vynesenia spravodlivého rozsudku, ale do rúk svojvôle.
- Neexistovala žiadna povinnosť udať (§ 139 TZ: Kto má vierohodné poznatky o príprave velezrady a premešká ich včas oznámiť príslušnému úradu). V tomto prípade ide o čosi iné: o šírenie pravdy.

KTO JU ŠÍRIL A HLÁSAL, NEOHROZOVAL RÍŠU, ČI JEJ BEZPEČNOSŤ. POKÚŠAL SA LEN ODSTRÁNENIU ZAHUBITEĽA RÍŠE, ABY JU ZACHRÁNIL: TEDA OPAK VELEZRADY.

- Zákonodarstvu N-S štátu, na základe ktorého sa vynášali rozsudky smrti, chýba akákoľvek platnosť. Odvíja sa od „splnomocňovacieho zákona“, ktorý nevznikol ústavne potrebnou 3/5 väčšinou.
- Nijaký sudca sa nemôže odvolávať na taký zákon, ktorý je nielen nespravodlivý, ale ktorý je aj zločinný a rozhodovať podľa neho.
- Verím, že musia byť obžalovaní sudcovia, ktorí vyniesli rozsudky nezlučiteľné s príkazmi humanity a odsudzovali na smrť kv malichernostiam.

Lon Luvois FULLER (1902 – 1978)

- Profesor všeobecnej jurisprudencie na Harvarde
- Dielo: **Problémy právnej vedy** (1947), **Anatómia práva** (1968), **Morálka práva** (1963)
- Nespokojnosť s literatúrou o vzťahu práva a morálky. M ako gramatické pravidlá...
- Aké znaky musí mať spoločenský systém, aby bol schopný vytvoriť právny systém?
- Vládca Rex hodlá reformovať právny systém svojho štátu. Súdne procesy ťažkopádne, PN v zastaranom jazyku, sudcovia nedbanliví a úplatní.
- Prvý krok: zrušenie všetkých platných zákonov. Z ôsmich nedostatkov, osem zásad:

Osem vlastností zákona

1. Všeobecná povaha (nie ad hoc),
2. Zverejnený
3. Prospektívny a nie retroaktívny
4. Zrozumiteľný
5. Dôsledný
6. Schopný prispôsobenia
7. Stabilný bez nevhodných zmien
8. Používaný pri správe spoločnosti

Tieto vlastnosti tvoria **vnútornú morálku práva (inner morality of law)**. Morálku, ktorá umožňuje právo.

Problém odporného udavača

- „Tesnou väčšinou vás zvolili za ministra spravodlivosti vašej krajiny, ktorá má asi 20 miliónov obyvateľov. Na začiatku vlády stojíte pred problémom... Vaša krajina mala počas mnohých desaťročí umiernenú, ústavnú, demokratickú vládu. Pred nedávnom však v nej nastali ťažké časy. Obvyklé vzťahy narušila prehlbujúca sa hospodárska kríza a narastajúce rozpory medzi frakčnými skupinami, ktoré sa sformovali na ekonomickom, politickom a náboženskom základe. Povestný muž na koni sa zjavil v podobe vodcu politickej strany s názvom Purpurové košele.

V celoštátnych voľbách, sprevádzaných nepokojmi, bol vodca zvolený za prezidenta republiky a jeho strana získala v NZ väčšinu.

- Volebný úspech = kampaň ľahkomyselných sľubov a dômyselných klamstiev a fyzické zastrašovanie po nociach.
- Keď sa Purpurové košele dostali k moci, neurobili nič, aby zrušili starú ústavu. Nedotkli sa ani trestného, ani občianskeho zákonníka (TP, OSP). Neurobili nijakú oficiálnu akciu, aby prepustili kohokoľvek z vládnych úradníkov alebo zbavili sudcov funkcie. Pravidelne sa konali voľby, hlasy sa zjavne sčítali poctivo. Napriek tomu krajina žila pod vládou teroru.
- Sudcov, ktorí rozhodovali proti želaniam strany, bili a vraždili. Význam TZ sa prekrútil, prijali sa tajné zákony, ktorých obsah poznali len stranícke špičky

Štát nerešpektoval vlastné zákony. Všetky opozičné strany boli rozpustené. Politickí odporcovia boli zavraždení.

- Purpurové košele boli zvrhnuté a demokratická a ústavná vláda obnovená.
- Počas režimu PK pracovali mnohí ľudia ako udavači, ktorí informovali stranu o nepriateľoch, o kritike vlády, o počúvaní cudzích vysielaní, o prechovávaní väčšieho počtu sušených vajec, o tom, že niekto do 5 dní neohlásil stratu OP... Pritom sa veci vo vzťahu k výkonu spravodlivosti mali tak, že za ktorýkoľvek z týchto činov mohol byť uložený trest smrti.
- Po zvrhnutí PK verejnosť vystúpila s požiadavkou, aby títo odporní udavači boli potrestaní.

Ako minister spravodlivosti ste požiadali 5 svojich námestníkov, aby predložili odporúčania:

- Prvý námestník – piaty námestník
 - 1. Neprimeranosť, rovnaký postup. Právo je vec pružná.
 - 2. Nepodnikajme nič. Preniesť sa ponad obdobie.
 - 3. PK: bezprávny režim/ akty zákonnej vlády. Odsúdenie zločinov strany, rozlišovanie: OU...
 - 4. PK-izmus ako taký: komplexný zákon, definovanie, „odporný“.
 - 5. Proti zákonnému riešeniu. Samoriešenie...
-
- AKÉ ODPORÚČANIE BY STE AKO MINISTER SPRAVODLIVOSTI PRIJALI?

John Mitchell FINNIS

- Tomizmus a moderný variant prirodzeného práva
- Originálny variant: Prirodzené právo a prirodzené práva
- Funkcia PP = poskytnúť ľuďom základ pre morálne úsudky. Nie viera, ale logická argumentácia.
- Pojem DOBRA: Prieskum prirodzenosti zvnútra
- Sedem základných foriem ľudského dobra (basic forms of human good): 1. život, 2. poznanie, 3. zábava, 4. estetická skúsenosť, 5. priateľstvo (sociabilita), 6. praktická rozumnosť, 7. náboženstvo.

Zo základných dobier – absolútne práva

- 1. právo na to, aby život človeka nebol zneužívaný ako priamy prostriedok na nejaký účel,
- 2. právo nebyť klamaný v situáciách, kde sa rozumne čaká skutočná komunikácia,
- 3. právo nebyť odsudzovaný na základe falošných obvinení,
- 4. právo nikomu neupierať jeho tvorivé schopnosti,
- 5. právo človeka na úctu pri každom formulovaní požiadaviek v mene spoločného dobra.
- Záväzky späté s právom: na sankcii, formálne, morálne, príbuzné m. Nedodržanie zákona.

Príbuzná morálna povinnosť dodržiavať zlý zákon,
neodporovanie jeho nemorálnosti pre jeho náhodnú
škodlivosť

- Dobrý občan a plnenie povinnosti:
- A) spoločné dobro žiada súhlas s právom,
- B) ak je správanie ustanovené právom, súhlas s ním možno prejsť iba jeho zachovávaním,
- C) preto treba správanie ustanovené ako povinné realizovať.
- Odôvodnenie – uniformita – spoločná hodnota.

- **Idea záväznej sily**, ktorá je psychologickou realitou je dosť významná.
- Ak sa právu pripisuje záväzná sila, v skutočnosti to znamená, že takpovediac objektivizujeme pocit viazanosti. Prenášame tento pocit na samotný právny poriadok, a tak sa tento pocit sa stáva určujúcim pre chápanie objektívnej povahy právneho poriadku. Tak dostávame „záväznú silu“, ktorú nie je možné znovu nájsť v skutočnosti.
- Právo obsahuje **príkazný prvok**, nezávislý imperatív, nezávislý od vzťahu toho, kto príkaz vydáva a adresáta príkazu. Slová – požiadavky, nič až tak neznamenajú. Ich úlohou je slúžiť ako vodidlo konania. Ak sa použijú podľa istých pravidiel, stávajú sa zdrojom odkazu na idey správneho a povinného správania. Utvrdzovanie sa v ideách zakladá skutočné mocenské pozície.

- Marxistické právne myslenie
- Pjotr Ivanovič **Stučka** (1865 - 1932)
- Jevgenij Bronislavič **Pašukanis** (1891 - 1937)
- Andrej Januarjevič **Vyšinskij** (1883 - 1954)
- Stučka – P = systém spoločenských vzťahov zodpovedajúci záujmom vládnucej triedy, chránený ich organizovanou mocou (Š)
- Revolučná úloha práva a štátu – 1921
- Pašukanis – P = je buržoázny jav vyjadrujúci triedne panstvo, ktorý má dočasné použitie ako zbraň proti zostávajúcim nepriateľom v období prechodu od starého k novému zriadeniu P.
- Ekonomické vzťahy v ich skutočnom vývoji sú prameňom právnych vzťahov.

Analýzou podstaty ekonomických vzťahov je možné získať myšlienku PN ako abstraktného vyjadrenia určitého logického obsahu.

- Ak je PN vydaná ako zákon štátu, možno s istou pravdepodobnosťou očakávať vytvorenie príslušných právnych vzťahov.
- Právo a marxizmus, Všeobecná teória práva
- Vyšinskij – „Právo je súhrn pravidiel správania (N) vydaných alebo sankcionovaných štátnou mocou, ktoré vyjadrujú vôľu vládnucej triedy, N správania, ktoré sú zaručené donucovacou mocou štátu s cieľom ochrany, stabilizácie, rozvoja spoločenských vzťahov a poriadku, ktoré sú vhodné a výhodné pre vládnu triedu.“

- **Herbert Lionel Adolphus HART (1907 - 1992)**
- Študuje staroveké dejiny a filozofiu v Oxforde. Po 2. svetovej vojne prednáša filozofiu. Vedúci katedry právnej vedy (Chair of Jurisprudence) v Oxforde v rokoch 1952 – 1968.
- Inauguračná prednáška: **Definícia a teória v právnej vede** (Definition and Theory in Jurisprudence).
- Hlavné dielo: **Pojem právo** (The Concept of Law, 1961, druhé vydanie po prvý raz 1994)

- **Právo, sloboda a morálka** (Law, Liberty, and Morality, 1963)
- **Trest a zodpovednosť** (Punishment and Responsibility, 1968)
- **Pojem právo** nový pohľad na právo a zaoberá sa ďalšími témami - povaha spravodlivosti, morálny záväzok a právny záväzok, prirodzené právo.
- Kritizuje koncepcie Jeremy Benthama a Johna Austina: Právo je príkaz ustanoveného spoločného nadriadeného (suveréna), ktorého väčšina spoločnosti zvykne poslúchať a ktorý neposlúcha ustanoveného ľudského nadriadeného, príkaz vynucovaný sankciou.

○ Hartove námietky voči Austinovej teórii:

1. *Zákony ako ich poznáme nie sú len príkazy podložené (podporené) hrozbou.* Obsah práva sa však nevyčerpáva sériou príkazov podporovaných hrozbou. Niektoré zákony sa podobajú na príkazy kryté hrozbou. Je však veľa druhov zákonov, ktoré nie sú ako príkazy podložené hrozbou (zákony, ktoré predpisujú spôsob uzatvárania platných zmlúv, manželstiev, spísania závetu). Rozsah uplatnenia práva nie je taký istý ako rozsah uplatnenia príkazu podporovaného hrozbou.
2. *Pojem zvyku poslušnosti je nedostatočný*

Hart uvádza argument – zvyk poslušnosti a kontinuita práva: Isté obyvateľstvo obýva územie, na ktorom dlho vládne absolútny monarcha (Rex). Svojich poddaných ovláda všeobecnými nariadeniami podloženými hrozbami. Počas prvých rokov vlády mal problémy, teraz je všetko urovnané a Rex sa môže spoľahnúť na to, že ho ľudia budú poslúchať („zvyk“ – jazda po ľavej strane cesty).

Zvyk poslušnosti ako osobný vzťah každého jednotlivého poddaného a Rexa. Predpokladajme, že Rex zomrie a zanechá syna Rexa II. Skutočnosť, že ľudia poslúchali Rexa, nie je sama osebe zdrojom pravdepodobnosti, že budú poslúchať Rexa II. Až po nejakom čase – zvyk poslušnosti bol zavedený. Až odvtedy sa bude dať o každom nariadení povedať, že je právom, akonáhle je vydané, ešte skôr ako ho ľudia uposlúchnu.

- *Koncepcia právne neobmedzeného suveréna podľa Harta prekrúca povahu práva v modernom štáte. Aby sme pochopili skutočnú povahu právneho systému a to, ako právo vzniká, musíme myslieť v pojmoch pravidiel:*
- V každej spoločnosti existujú **pravidlá** (rules), ktoré ovplyvňujú ľudské správanie. Dve skupiny:
- **Spoločenské zvyky a Spoločenské pravidlá.**
- Sú dva druhy spoločenských pravidiel:
- tie, ktoré sú iba **spoločenskými zvyklosťami** (pravidlá etikety, pravidlá správneho vyjadrovania)
- Pravidlá, ktoré vytvárajú **záväzky**

- Pravidlá, ktoré sú súčasťou morálneho kódexu spoločnosti – **morálne záväzky**,
- Pravidlá, ktoré majú formu **práva**
- Vo vzťahu k oboom uvedeným pravidlám existuje **skutočný** spoločenský tlak na **prispôsobenie sa** pravidlu. To je to, čo robí z pravidla záväzok.
- Sú dva druhy **právnych pravidiel**:
- **Primárne pravidlá** (primary rules) = ukladajú povinnosti
- **Sekundárne pravidlá** (secondary rules) = udeľujú verejnú alebo súkromnú moc
- Právo je jednota primárnych a sekundárnych pravidiel.

○ ZÁKLADY PRÁVNEHO SYSTÉMU

- **Pravidlo uznania** (rule of recognition) a **platnosti práva** (legal validity)
- Pravidlo uznania je ústredným pojmom Hartovej teórie, podľa ktorého určujú, ktoré pravidlá sú a ktoré pravidlá nie sú súčasťou právneho systému. Používané štandardy sú zapísané v oficiálnom texte (napr. písaná ústava) alebo sú aspoň jasne vyjadrené v kritériách, ktorými sa riadia vládni úradníci (napr., návrh zákona, aby sa stal **platným právom**, musí byť schválený v každej snemovni, a potom musí byť podpísaný prezidentom“).

- **Otvorená textúra práva**
- Právo musí prevažne, hoci nie výhradne, odkazovať na skupiny (class) ľudí, na skupiny činov, vecí a okolností.
- Na oznamovanie všeobecných pravidiel konania (ešte skôr ako nastanú prípady, na ktoré sa majú aplikovať) slúžia dva hlavné prostriedky – zákon a precedent.
- Jeden otec povie synovi pred odchodom do kostola: „Každý muž aj chlapec musí pred vstupom do kostola sňať klobúk.“
- Iný otec vstúpi so synom do kostola, sníme klobúk a povie synovi: „Vidíš, tak sa človek má v tejto situácii správne chovať.“
- Zahŕňa slovo „vozidlo“ bicykle, lietadlá aj kolieskové korčule?

- Všeobecne uznávané princípy konania, založené na jednoduchých pravdách, týkajúce sa ľudských bytostí môžeme považovať za
- **minimálny obsah prirodzeného práva:**
 1. Ľudská zraniteľnosť (*Nezabiješ!*), 2. Približná rovnosť (*Nikto nie je natoľko silnejší, aby bez akejkoľvek spolupráce schopný ostatných na dlhšiu dobu ovládať alebo si ich podmaniť*), 3. Obmedzený altruizmus, 4 .Obmedzené zdroje,
 5. Obmedzené porozumenie a sila vôle

Platnosť práva a morálna hodnota

Keď sa pýtajú Huckleberryho Finna, či výbuch kotla na parníku niekoho zranil, jeho odpoveď znie: „Nie, iba tam zabilo nejakého negra“.

Komentár tety Sally: „To je šťastie, pretože niekedy to skutočne niekoho zraní,“ je zhrnutím morálky, ktorá často medzi ľuďmi prevládne.

Predstava záväzku

Osoba „A“ nariadi osobe „B“, aby jej odovzdala peniaze a vyhráža sa jej zastrelením, pokiaľ tento príkaz nesplní. Je rozdiel medzi tým, že niekto **je nútený** niečo urobiť a vyhlásením, že určitá osoba **má záväzok**. Osoba B nemala záväzok ani povinnosť odovzdať peniaze.

Nápravný prostriedok proti statickej povahe režimu primárnych pravidiel spočíva v zavedení **pravidiel zmeny**.

Pravidlá súdneho rozhodovania (určenie jednotlivcov, ktorí majú súdne rozhodovať a súčasne definujú postupy, ktoré sa majú dodržať).

Pravidlo uznania.

Morálny a právny záväzok

Spravodlivosť predstavuje len jeden segment morálky, ktorý sa nezaujíma o konanie jednotlivcov, ale o spôsoby akými sa zaobchádza so skupinami jednotlivcov. Práve preto je spravodlivosť v osobitnom ohľade dôležitá pre kritiku práva a iných verejných či spoločenských inštitúcií.

Vnútorňý charakter morálky – vonkajší charakter práva.

Pravidlá morálneho správania (**status morálky**) sa vyznačujú

1. Dôležitosťou
2. Nedoťknuteľnosťou voči zámernej zmene
3. Dobrovoľnou povahou morálneho priestupku (morálna vina je vylúčená „Neurobil nič zlé“, „Nemohol zabrániť tomu, čo urobil“; právna zodpovednosť však nie je vylúčená)
4. Formou morálneho nátlaku (svedomie, opovrhnutie, prerušenie spoločenských stykov)

Právo a morálka

- Moc a autorita
- Vplyv morálky na právo (zodpovednosť za občianske alebo trestné delikty môže byť upravená podľa prevládajúcich názorov na morálnu zodpovednosť)
- Interpretácia (odôvodnený výsledok zasvätenej nestrannej voľby)
- Kritika práva
- Princípy zákonnosti a spravodlivosti
- Platnosť práva a odpor voči právu („Toto je právo, je však príliš zlé, aby sa aplikovalo či dodržiavalo.“)

TEÓRIA PRÁVNÝCH PRINCÍPOV: RONALD M. DWORKIN

- Ronald Dworkin (narodený 1931)
- „Chcem urobiť **generálny útok na pozitivizmus** a ako terč použijem Hartovu verziu pozitivizmu. Moja stratégia vychádza zo skutočnosti, že keď právnici uvažujú a diskutujú o právach a povinnostiach, osobitne v tých **zložitých prípadoch** (hard case), ak sa náš problém s týmito pojmami zdá byť najnaliehavejší, používajú štandardy, ktoré nefungujú ako pravidlá (normy), ale pôsobia odlišne, ako **princípy, postupy** a iné druhy štandardov. Potvrdím, že pozitivizmus je model, ktorý neráta s dôležitou úlohou **štandardov, ktoré nie sú pravidlami** (normami).“

Občianske práva brané vážne (Taking Rights Seriously, 1977), Vec princípu (A Matter of Principle, 1985), Ríša práva (Law's Empire, 1986)

- Právne normy sa aplikujú spôsobom všetko alebo nič (all-or-nothing-way)
- Princípy na rozdiel od noriem majú **váhu**: ak dva princípy vedú k odlišným záverom, sudca musí posúdiť relatívnu váhu každého z nich a rozhodnúť, ktorý je z nich významnejší a teda preváži.
- Predpokladajme, že zákonodarca prijal zákon, v ktorom sa hovorí, že „*bezbožné zmluvy sú odteraz neplatné.*“ Spoločenstvo je rozdelené v názore na otázku, či zmluva uzavretá v nedeľu je iba z tohto jediného dôvodu bezbožná. Je jasné, že iba málo zákonodarcov malo na zreteli túto otázku pri hlasovaní, a teraz sú rovnako rozdelení.

Tim a Tom uzavreli zmluvu v nedeľu a Tom teraz žaluje Tima, aby ho prinútil vykonať zmluvu, ktorej platnosť Tim spochybňuje. ONE RIGHT ANSWER THESIS

- Máme povedať, že sudca musí hľadať správnu odpoveď na otázku, či je Tomova zmluva platná, hoci spoločenstvo je hlboko rozdelené vo veci správnej odpovede? Alebo je realistickejšie povedať, že na túto otázku neexistuje správna odpoveď? (Skutočne niet správnej odpovede v zložitých prípadoch?)
- **Právne princípy (príklady):**
- Pacta sunt servanda – Zmluvy treba zachovávať
- Nullum crimen sine lege – Nijaký zločin bez práva
- Audiatur et altera pars.- Nech je vypočutá aj druhá strana
- Nemo iudex in causa sua - Nikto sám sebe sudcom

Správny právny princíp je ten, ktorý robí právo morálne čo najlepším.

- Podľa Dworkina rozhodovanie je a má byť **interpretatívne**.
- „Sudcovia musia rozhodovať zložité prípady výkladom politickej štruktúry spoločnosti nasledovne, možno osobitne: snahou nájsť najlepšie možné odôvodnenie v princípoch politickej morálky, pre štruktúru ako celok, z najzákladnejších ústavných pravidiel a úprav podrobností, napr. súkromné právo, zmluvné právo.
- Sudcovia pri rozhodovaní majú zachovávať integritu, ktorá zahŕňa slušnosť (fairness), spravodlivosť (justice) a zachovávanie ustanovených postupov.

TÉZA JEDNEJ SPRÁVNEJ ODPOVEDE: ONE RIGHT ANSWER THESIS

- Myšlienka dlho najtesnejšie spätá s Dworkinom, požiadavka, aby všetky právne rozhodnutia mali iba jedinú správnu odpoveď. 3 súvisiace témy:
- 1. Táto požiadavka odráža našu prax, že aj pri zložitých prípadoch právnici, sudcovia tvrdia, argumentujú, že existuje jedna odpoveď.
- 2. Správne odpovede na právne otázky existujú, pretože sudcovia musia dosiahnuť výsledok pokiaľ ide o predložené veci: niektoré odpovede sú lepšie, ako tie druhé.
- 3. uvažovanie o zložitých prípadoch Konštrukcia argumentu: individuálny, unikátny.

Riggs v. Palmer (1889)

Newyorský súd musel v tomto prípade rozhodnúť o tom, či dedič uvedený v závete svojho starého otca môže na základe tohto závetu dediť napriek tomu, že zabil svojho starého otca – preto, aby mohol dediť.

Súd začal takto:

„Je nepochybne pravda, že na základe zákonov upravujúcich zostavovanie, dokazovanie a vykonávanie závetov a majetkové prevody, ak ich vykladáme doslova a ak nie je možné ich účinky a pôsobenie nijako a za žiadnych okolností ovplyvniť alebo zmeniť, prechádza tento majetok na vraha“.

SÚD POKRAČOVAL:

- *„Pôsobenie všetkých zákonov a zmlúv možno ovplyvňovať všeobecnými zásadnými maximami common law (všeobecného práva). Nikomu sa nesmie dovoliť, aby mal prospech z vlastného podvodu, využívať vlastné protiprávne konanie, opierať žalobu o vlastnú neprávosť alebo nadobúdať majetok vlastným zločinom.“*
- Vrah (svoje) dedičstvo nezískal, uplatnil sa princíp „no one shall profit from his own wrong“. Väčšinový názor.

ODLIŠNÉ STANOVISKO

- Súd musí nasledovať literu zákona (tzv. deklaratórna teória) a to z niekoľkých dôvodov.
- 1. Súd je viazaný znením zákona (rigid rules of law) a nie je viazaný „sférou“ svedomia
- 2. Vôľu nemožno odvolať, zrušiť alebo anulovať nijakou autoritou ako znenie zákona neupravuje takú okolnosť. Zákon výslovne nehovorí o zrušení výhod vôle, ak dedič zavraždil poručiteľa.
- 3. Ak by to súd urobil, mal by právomoc opravnej spravodlivosti. Vôľa musí zostať vôľou, ak nie je odvolaná spôsobom ustanoveným zákonmi. Úmysel nemá účinky odvolania.

ARGUMENTÁCIA:

- *„Od súdu sa prakticky žiada, aby urobil iný závet namiesto poručiteľa. Zákony neospravedlňujú toto konanie súdu a jednoduchá domnienka by nebola dost' silná na to, aby ho obhájila (udržala). Napokon, uznanie názoru žalobcu by znamenalo dodatočný trest pre odporcu. Kde berú súdy moc a dôvod na to, aby ho ako doplnok k jeho trestu pozbavili vlastníctva? Zákon ho potrestal za jeho zločin a nemôžeme povedať, že to nebol dostatočný trest; ďalší výrok voči nemu je vylúčený.“*

HENINGSEN V. BLOOMFIELD MOTORS, INC. (1960)

- Princíp „pacta sunt servanda“. Otázka znie, či môže výrobca áut obmedziť svoju zodpovednosť, ak má auto vadu.
- Pán Henningsen kúpil auto a podpísal zmluvu, v ktorej bolo napísané, že zodpovednosť výrobcu za vady sa obmedzuje na to, že „dá do poriadku“ vadné diely, pričom „výslovne nahrádza všetky ostatné záruky, povinnosti či záväzky“. Henningsen argumentoval tým, že prinajmenšom za daných okolností výrobca nemá byť týmto obmedzením chránený. Má zodpovedať za lekárske a iné výdavky osôb, ktoré pri autonehode utrpeli ujmu.

NEBOLE SCHOPNI ČVIEŠT ANI JEDEŇ ZÁKON,
ANI JEDNO PRAVIDLO, KTORÉ VÝROBCOVI BRÁNI
TRVAŤ NA ZMLUVE. SÚD SA I TAK POSTAVIL NA
STRANU H.

- Po 10 dňoch od kúpy auta sa prejavila vada a manželka utrpela pri nehode zranenia. Na opačnej strane textu zmluvy je na ploche o šírke asi 7-8 inchov poučenie o zodpovednosti za vady. Žaloba bola úspešná napriek tomu, aj keď si žalobca neprečítal podmienky zmluvy (90 dní a 5000 míl).
- 1. nesmieme zabúdať na všeobecný princíp, že ten, kto sa rozhodne pred podpisom nečítať zmluvu, nemôže sa zbaviť jej bremien.
- 2. pri aplikácii tohto princípu je dôležitá hlavná téza, podľa ktorej právne spôsobilé zmluvné strany požívajú slobodu.

3. ZMLUVNÁ SLOBODA NIE JE TAKOU NEMENNOU DOKTRÍNOU, ABY NEDOVOĽOVALA NIJAKÉ ZMENY V OBLASTI, O KTORÚ IDE.

- 4. v spoločnosti, v ktorej auto je bežnou súčasťou každodenného života a v ktorom jeho užívanie prináša veľa nebezpečenstiev hroziacich vodičovi, spolujazdcom i verejnosti, má výrobca vo vzťahu k propagácii a predaju svojich áut osobitnú povinnosť. Súdy teda musia kúpne zmluvy starostlivo skúmať, aby zistili, či je slušne postarané o záujmy spotrebiteľa a verejnosti.
- 5. existuje princíp, ktorý je v histórii anglo-amerického práva bežnejšie či pevnejšie zakorenený ako základná doktrína, že súdy nedovolia, aby ich niekto využíval ako nástroje nespravodlivosti a neslušnosti?

O. KONKRETNEŠIE: SÚDY ODMIETAJÚ, AŽI
BOLI PREPOŽIČANÉ NA VYNUCOVANIE
„DOHODY“, PRI KTOREJ BY JEDNA STRANA
NEPOCTIVO VYUŽILA

- ekonomickú núdzu druhej.

Pravidlá treba aplikovať „všetko-alebo-nič“. Ak sú dané skutočnosti, o ktorých pravidlo hovorí, tak pravidlo buď platí alebo neplatí. Ak platí, treba akceptovať odpoveď, ktorú dáva, ak nie, potom pravidlo pre rozhodnutie nič neprináša.

- Princípy (podľa Alexyho) sú príkazy optimalizácie, ktoré sa vyznačujú tým, že môžu byť splnené v rôznom stupni a že prikázaný stupeň ich splnenia závisí nielen od skutkových, ale i od právnych možností. **Joseph RAZ**

Teória spravodlivosti

John Rawls (1921 – 2002)

- Diela: Teória spravodlivosti (A Theory of Justice, 1971) Politický liberalizmus (1995), Spravodlivosť ako férovosť (Justice as Fairness 2001, slovenský preklad 2007)
- „*Mojím cieľom je prezentovať koncepciu spravodlivosti, ktorá zovšeobecňuje **teóriu spoločenskej zmluvy** a dovádza ju na vyšší stupeň abstrakcie.*“
- Nadväznosť Rawlsa na Rousseaua a Kanta.
- Kľúčové pojmy: pôvodný stav (original position), závoj nevedomosti (veil of ignorance), primárne dobrá (primary goods).

PRÁVO A EKONOMIKA (LAW AND ECONOMICS)

RICHARD POSNER (1939)

- Právo a ekonomika alebo ekonomická analýza práva je prístup právnej teórie, ktorá používa ekonomické metódy vo vzťahu k právu, k problémom práva.
- Zakladá sa na používaní ekonomických pojmov, ktoré vysvetľujú účinky (pôsobenie) práva.
- Hodnotenie, aké (ktoré) právne normy sú ekonomicky účinné a predpovede, aké (ktoré) právne normy budú prijaté.

V dôsledku prekrývania sa právnych a politických systémov mnohé práva a ekonomiky sa objavujú aj v politickej ekonómii a v politickej vede.

EKONOMICKÁ ANALÝZA PRÁVA SA SPRAVIDLA ČLENÍ NA DVE OBLASTI:

- 1. Pozitívne právo a ekonomika
- 2. Normatívne právo a ekonomika
- 1. používa ekonomickú analýzu na predpovedanie účinkov rôznych právnych noriem. Pozitívna ekonomická analýza zodpovednosti za náhradu škody by predpovedala účinky normy o prísnej zodpovednosti v protiklade s účinkami normy o nedbanlivosti.
- 2. ide ďalej: robí politické odporúčania založené na odhade ekonomických dôsledkov rôznych politík. Kľúčový pojem – efektívnosť, efektívnosť konkrétneho účelu.

VŠEOBECNÝ POJEM: PARETOVA-ÚČINNOST'

KALDOR-HICKSOVA ÚČINNOST'

- Všeobecný pojem účinnosti, ktorý používa Pa E je Pareto-účinnosť. Právna norma je Pareto-účinná, ak sa nemôže zmeniť tak, aby zlepšila postavenie jednej osoby, bez toho aby zhoršila postavenie druhej osoby.
- Slabšia koncepcia účinnosti je Kaldor-Hicksova účinnosť. Právna norma je K-H účinná, ak by ju niektoré strany mohli urobiť Pareto-účinnou, kompenzujúc iné strany vyvážením ich strát.

RICHARD POSNER

- Chicagská ekonomická škola: sudca a profesor v Chicagu. Ekonomická analýza práva (The Economic Analysis of Law, 1973), Hranice právnej teórie (Frontiers of Legal Theory, 2001) Ako sudcovia myslia? (How Judges Think?, 2008) Pád kapitalizmu (A Failure of Capitalism, 2009).
- Kontroverzné otázky:
- Rule of Law je náhodný prvok právnej ideológie.
- Vládou regulované adopcie detí: argument, že kúpa a predaj detí na slobodnom trhu by viedol k lepším výsledkom.
- Podpora legalizácie marihuany a LSD.

Hypotéza pôvodného stavu

- Stav pôvodnej rovnosti: ľudia sa bez nadriadenej authority majú rozhodnúť o princípoch spolužitia a princípoch riešenia konfliktov. Základná podmienka: vzájomné uznanie sa ako slobodných a rovných osobností.
- Rozhodovanie prebieha za závojom nevedomosti.
- Zjednotenie, ku ktorému členovia spoločnosti dospejú sa bude týkať rozdelenia **primárnych dobier**. Patria sem tie, ktoré majú sociálnu povahu (práva a slobody, vplyvy a možnosti, plat a majetok) Prirodzeného druhu – zdravie a sila mysle, inteligencia a predstavivosť. Ľudia volia princípy **racionálne** a vo vlastnom záujme (bez altruizmu).

Princíp spravodlivosti Rawls vymedzuje pomocou dvoch princípov spoločenskej štruktúry:

1. Každý človek má nespochybniteľný nárok na celkom adekvátnu schému rovnakých, základných slobôd, pričom táto schéma je zlučiteľná s rovnakou schémou slobôd pre všetkých.
2. Spoločenské a ekonomické nerovnosti by mali spĺňať dve podmienky:
 - a) Mali by sa viazať na úrady a na pozície prístupné pre všetkých za podmienok férovej rovnosti príležitostí.
 - b) Mali by byť čo najviac prospešné najmenej zvýhodneným členom spoločnosti (princíp rozdielu)

Prvý princíp predchádza druhému. V rámci druhého princípu férová rovnosť príležitostí predchádza princíp rozdielu

- Tri základné argumenty.
- 1. Spravodlivosť ako férovosť tvorí rámec demokratickej spoločnosti. Jej princípy treba chápať tak, že odpovedajú na otázku, ktoré princípy sú pre demokratickú spoločnosť najprimeranejšie, keď sa na ňu dívame ako na férový systém spoločenskej spolupráce medzi občanmi považovanými za slobodných a rovných?
- 2. Druhý argument: primárnym predmetom politickej spravodlivosti je základná štruktúra spoločnosti, t. j. jej hlavné politické inštitúcie, ako zapadajú do systému vzájomnej spolupráce.

3. TRETÍ ARGUMENT HOVORÍ, ŽE S. AKO FÉROVOŠŤ JE FORMOU POLITICKÉHO LIBERALIZMU:

- Snaží sa formulovať súbor veľmi dôležitých (morálnych) hodnôt, ktoré sa vzťahujú na politické a spoločenské inštitúcie základnej štruktúry.
- A) je to vzťah osôb v rámci základnej štruktúry spoločnosti, do ktorej vstupujeme len narodením a vystupujeme len smrťou.
- B) Politická moc je vždy donucovacia moc, ktorú uplatňuje štát pomocou svojho aparátu, ale v ústavnom poriadku (režime) je politická moc súčasne mocou slobodných a rovných občanov ako kolektívneho telesa. Je to moc, ktorú občania „uvalujú“ na seba samých a navzájom ako sl. a r.

AK SÚ DANÉ TIETO 3 ARGUMENTY PÝTAME SA: KTORÉ PRINCÍPY SPRAVODLIVOSTI SÚ

- Najvhodnejšie na určenie základných práv a slobôd a na regulovanie spoločenských ekonomických nerovností vo vyhlíadkach občanov na celý život.
- Upravené vyjadrenie oboch princípov spravodlivosti:
- (a) Každý človek má nespochybniteľný nárok na celkom adekvátnu schému rovnakých základných hodnôt, pričom táto schéma je zlučiteľná s rovnakou schémou slobôd pre všetkých.
- (b) Spoločenské ekonomické nerovnosti by mali spĺňať dve podmienky:

A) MALI BY SA VIAZAŤ NA ÚRADY A POZÍCIE
PRÍSTUPNÉ PRE VŠETKÝCH ZA PODMIENOK
FÉROVEJ ROVNOSTI PRÍLEŽITOSTÍ

- B) Mali by byť čo najviac na prospech najmenej
zvýhodnených členov spoločnosti (princíp
rozdielu).

Inštitucionalizmus v právnej teórii

- Neil MacCormick (narodený 1941) Právo ako inštitucionálny fakt (1973), Inštitúcie práva (2007)
- Ľudský svet nezahŕňa len hmotné skutočnosti a fakty, ale aj **inštitucionálne fakty**. Predbežne ich definuje ako **„fakty, ktoré závisia od výkladu vecí, udalostí a správania so zreteľom na určitý normatívny rámec.“** (kreditná karta, hodinky, mince) Bez súboru právnych (iných) pravidiel o spotrebiteľskom úvere, meraní času, bez definície peňazí by hmotné objekty nemali význam (stratili by ho). Dôležitý prvok v zmysle práva súčasného štátu tvoria „inštitúcie“ ako zmluva, vlastníctvo, poručníctvo, nadácia. Uplatňujú ho „inštitúcie“ ako zákonodarný zbor, súd, polícia.⁸⁹

Právo je inštitucionálny normatívny poriadok, právo súčasného štátu je jednou z foriem práva.

- Normatívnosť vysvetľuje Mac Cormick na fenoméne radu (státie v rade alebo vytvorenie radu). Pojem rad je **výkladový pojem**.
- Rad je nielen skutočná a predpovedateľná vzorka, ktorú možno študovať externe a štatisticky. Je to normatívny poriadok – výsledkom je určitý druh spoločného konania účastníkov, ktorí sú si vedomí vzájomnosti.
- Normatívny poriadok môže existovať bez výslovne formulovaných noriem. Ak implicitné normy sú rešpektované bez akéhokoľvek iného prvku dohľadu, usmernenia alebo donútenia, okrem tlaku vytváraného normatívnym názorom medzi tými, ktorí na seba pôsobia.

V inštitucionalizácii poriadku zohrávajú úlohu inštitucionálne agentúry

- Prvok vyjadrenia pravidiel – prvok uplatňovania pravidiel
- MacCormick vychádza z rozlišovania troch typov inštitúcií:
- Inštitúcie – agentúry (poverené legislatívnymi, výkonno-administratívnymi a súdnymi funkciami)
- Inštitúcie – dohody (zmluvy, manželstvo, vlastníctvo, rodina)
- Inštitúcie – veci (nemateriálne, neviditeľné objekty, ktoré existujú na základe právnych ustanovení, napr. cenné papiere, účastiny, autorské práva, patenty, iné formy duševného vlastníctva)

Pravidlá vzniku, existencie a zániku inštitúcií.

- Formalizovaná inštitúcia.
- Právo štátu je tým právom, na ktorom záleží. Sú však rôzne iné druhy inštitucionálneho právneho poriadku (medzinárodné športové organizácie, konfederácie ako Európska únia, medzištátne entity ako Rada Európy alebo NATO).
- Cirkvi a náboženské či charitatívne organizácie, medzinárodné spoločenstvo, OSN.
- Právo v širšom neištitucionalistickom zmysle, zahŕňa neinštitucionalizované formy poriadku – „morálne právo“, „obyčajové právo“, nenormatívne poriadky – zákony pohybu, zákony termodynamiky.

Spravodlivosť ako férovosť

- Spravodlivosť ako férovosť tvorí rámec demokratickej spoločnosti
- Spravodlivosť ako férovosť považuje za prvotný predmet politickej spravodlivosti základnú štruktúru spoločnosti, t. j. jej hlavné politické a spoločenské inštitúcie
- Spravodlivosť ako férovosť je formou politického liberalizmu Snaží sa formulovať súbor významných hodnôt.

Spravodlivosť ako férovosť - nerovnosti

- a/ spoločenský pôvod: trieda, v ktorej sa narodili a vyrastali skôr ako dospelí
- b/ vrodené schopnosti a príležitosť rozvíjať ich ovplyvnené ich spoločenským pôvodom
- c/ dobrý alebo zlý osud, šťastie alebo nešťastie (choroby, nehody, obdobia nedobrovoľnej straty zamestnania, regionálne rozdiely)

Vhodný zoznam primárnych dobier (Rawls)

Primárne dobrá sú veci, ktoré potrebuje a požaduje človek chápaný vo svetle politickej koncepcie osôb ako občan, plne kooperujúci člen spoločnosti, a nie len ľudská bytosť. Sú to veci, ktoré občania ako slobodné a rovné bytosti potrebujú po celý život. Nejde pritom o veci, ktoré je racionálne chcieť a túžiť po nich, či uprednostňovať ich alebo bažiť po nich. Na ich vymedzenie Rawls používa politickú koncepciu, nie morálnu doktrínu.

Rawls rozlišuje týchto 5 druhov primárnych dobier:

1. Základné práva a slobody: sloboda myslenia a svedomia, atď.

- Tieto práva a slobody sú podstatné inštitucionálne podmienky potrebné pre primeraný rozvoj a plné a zasvätené uplatňovanie morálnych síl
- 2. Sloboda pohybu a sloboda pobytu vzhľadom na rozmanité možnosti, pričom tieto možnosti umožňujú sledovať rôzne ciele zefektívňovať rozhodnutia smerom k revízii a meniť ich.
- 3. Moc a výsady úradov a pozície úradov a zodpovednosť.
- 4. Príjem a bohatstvo chápané ako viacúčelové prostriedky (s výmennou hodnotou) potrebné na dosiahnutie širokej škály cieľov, nech už sú akékoľvek.

5. Spoločenské základy sebaúcty, ktoré sa chápu ako aspekty základných, spravidla dôležitých inštitúcií, pokiaľ majú mať občania vyvinutý zmysel svojej hodnoty ako ľudí a schopnosť vylepšovať svoje ciele.

- Robert NOZICK
- LIBERITARIANIZMUS
- Minimálny štát: prirodzený stav – prirodzené práva
- A) právo na život, slobodu, vlastníctvo; tieto P korešpondujú s povinnosťami rešpektovať život, zdravie, slobodu a vlastníctvo iných, zmluvy.
- B) právo na obranu v tom zmysle, že poškodení môžu od tých, ktorí porušili ich prirodzené P žiadať nápravu, ako aj P potrestať konanie proti P, aby k nim v budúcnosti nedochádzalo.

MECHANIZMUS VYTVORENIA ŠTÁTU

- 1. združenia vzájomnej ochrany
- 2. vznik ochranného zastupiteľstva
- 3. nezávislí jednotlivci
- 4. rozšírenie ochranného zastupiteľstva: štát
- Š ako dominantné OZ, 2 znaky:
- (a) primeraný monopol moci
- (b) poskytovanie ochrany na tomto území každému bez rozdielu.

Spravodlivé nároky. Otázka: či každý jednotliviec je spravodlivým vlastníkom? S: nadobudnutia, prevodu, nápravy (pri porušení 1, 2)

Kritika pozitivistických teórií (Robert Alexy)

- Argument správnosti
- Argument nepráva
- Jazykový argument
- Argument jasnosti
- Argument efektivity
- Argument právnej istoty
- Argument relativizmu
- Argument demokracie
- Argument nepotrebnosti
- Argument čestnosti

Dworkin – Hart :

Zákaz vstupu vozidiel do verejných parkov

- Podzákonné pravidlo (norma – by law)
motorizované vozíčky, kolobežky, skate-boardy
- Hart: či sa pravidlo – zákaz vzťahuje na
konkrétny príklad alebo nie
- Dworkin argument pomocou princípov, sudca
nekoná ako zákonodarca, aplikuje právne
princípy

Kritické právnické štúdie:

Roberto Mangabeira UNGER

- Roberto M. Unger (narodený 1947) je brazílsky súčasný sociálny teoretik, profesor práva na Harvarde (učiteľ Baracka Obamu), minister brazílskej vlády.
- Bol spätý s hnutím kritické právnické štúdie (Critical Legal Studies = CLS) v období koncom 70-tych a začiatkom 80-tych rokov 20. storočia.
- Dielo: Poznanie a politika (Knowledge and Politics)
- Právo v modernej spoločnosti (Law in Modern Society, 1976)
- Hnutie kritické právnické štúdie (The Critical Legal Studies Movement, 1986)

CLS vychádzajú z toho, že právo nie je vedecké cvičenie zahŕňajúce aplikáciu objektívnych princípov, ale skôr tvorivý proces

- - o výbere konfliktných pravidiel, ktorý pôsobí na posilnenie existujúceho politického poriadku.
- CLS prezentuje priamu výzvu pre základné hodnoty amerického právnického vzdelávania.
- Tri základné mýty:
 1. Právo je hodnotovo neutrálne výkladové cvičenie
 2. Právne princípy ponúkajú objektívny spôsob riešenia problémov
 3. Právo je konštruktívna sila, ktorá pomáha našu spoločnosť usporiadať

Kritika objektivismu a formalizmu

- CLS odhaľujú ako sa konflikt týkajúci sa základných spoločenských dohôd a spoločenských vízií, o ktorých sa zdá, že sú vyčlenené pre filozofiu a revolučnú politiku, znovu vynára v malých nezhodách medzi právom a každodennou praxou právnej analýzy. Právo je vedľa a zlyháva pri zmierovaní nespočetného množstva malých variácií v tom, ako si predstavujeme a organizujeme vlády, hospodárstva a rodiny.

Zmluva, trh a solidarita

- Príklad odchýlenej doktríny
- Moja analýza doktríny zmluvy prechádza niekoľkými štádiami:

Princíp a kontraprincíp: zmluvná sloboda a spoločenstvo

- Prvý princíp je sloboda uzavrieť alebo neuzavrieť zmluvu. Možnosť zvoliť si zmluvného partnera.
- Kontraprincíp: slobode voľby partnera sa nedovolí pôsobiť tak, aby podkopávala komunálne aspekty spoločenského života.

Robert ALEXY

- Zlyhanie pozitivistického chápania pojmu právo:
- Najvýznamnejšia reakcia na toto zlyhanie v nemeckom prostredí: Gustav Radbruch
- Kritika pozitivistických pojmov práva
- Oddeľujúca téza a spojovacia téza
- OT: Neexistuje nijaká nevyhnutná pojmová súvislosť medzi právom a morálkou
- ST: Pojem práva má byť definovaný zavedením morálnych argumentov

Oddeľujúca téza je neprimeraná - spojovacia téza je správna

- Argument správnosti
- Argument neprávom
- Argument princípmi

- Argument správnosti
- Právne normy, právne rozhodnutia, právne systémy: nevyhnutne kladú požiadavku správnosti
- Toto tvrdenie nesúhlasí: 2 príklady
-

Rôzne pohľady na Radbruchovu formulu možno v podstate zhrnúť do 8 argumentov

- Argument jazykový
- Argument zrozumiteľnosťou
- Argument efektivitou
- Argument právnou istotou
- Argument relativizmom
- Argument demokraciou
- Argument zbytočnosťou
- Argument poctivosťou

JAZYKOVÝ ARGUMENT

- Keďže výraz „právo“ je viacvýznamový,

ARGUMENT ZROZUMITEĽNOSŤOU

- Pozitivistický pojem práva, ktorý sa zrieka zahrnutia akýchkoľvek morálnych prvkov, je jednoduchší a aj zrozumiteľnejší ako ten, ktorý morálne prvky obsahuje.

ARGUMENT JAZYKOVÝ

ARGUMENT EFEKTIVITOU

- **Radbruch:** „Právny pozitivizmus urobil právnikov a národ bezbrannými proti najsvojvoľnejším a zločinným zákonom“. Úloha: výzbroj proti návratu štátu nepráva.
- **Hartova námietka:** nepozitivistická definícia práva nič nezmôže proti zákonnému nepravu.
- **Kelsen:** odmieta tézu „Morálny spoločenský poriadok je právom.“ AE má dve tézy:
 - 1. neP pojem P nemôže mať nijaké účinky na zákonné nepr
 - 2. nep pojem P skrýva nebezpečenstvo nekritického legitimizovania zákonného neprva

ARGUMENT ZBYTOČNOSTOU

- Radbruchova formula má praktický význam najmä po zrútení vlády (panstva) nepráva.
- AZ hovorí, že zákonnému neprávú možno čeliť aj inak ako tak, že mu nie je priznaná kvalita práva. Nový zákonodarca má predsa možnosť zrušiť zákonné neprávo zákonom so spätnou účinnosťou.

ARGUMENT POCTIVOSŤOU (HART)

- AP hovorí, že nepozitivistický pojem P vedie v TP veciach k obchádzaniu zásady „nullum crimen sine lege“.
- Prípad z roku 1949 – rozhodnutie Vrchného krajského súdu v Bambergu:
- Žena, ktorá sa chcela zbaviť manžela, v roku 1944 pred úradmi uviedla, že keď prišiel z frontu na dovolenku, robil hanlivé poznámky o Hitlerovi.
- Manžela zatkli a na základe P predpisov podľa ktorých takéto prejavy boli trestné, ho odsúdili na smrť. Nebol však popravený, ale v rámci podmienky ho poslali na front.

V R.1949 ŽENU OBŽALovali ZA ZAPRÍČINENIE ZBAVENIA OSOBNÉJ SLOBODY = VINNÁ

- VKS Bamberg zaujal názor, že rozsudok smrti bol právoplatný, pretože ak N-S trestné zákony, z ktorých vychádzal, prikazovali len „nečinnosť, totiž mlčanlivosť“, k odsúdeniu nedošlo na základe „zákona existujúceho v zjavnom rozpore s prirodzeným právom“. Ženu odsúdili na základe spornej trestnoprávnej dogmatickej konštrukcie, podľa ktorej TP zbavenie OS môže byť spáchané nepriamo aj vtedy, ak priamo konajúci v tomto prípade teda súd, koná právoplatne.
- Podľa neho udanie bolo protiprávne, lebo sa vraj prehrešilo „proti pocitu správnosti a S všetkých slušne uvažujúcich.“

TRESTNOPRÁVNO-DOGMATICKÚ SPRÁVNOSŤ BOKOM, HARTOV CHYBNÝ ZÁVER“

- VKS Bamberg dospel k záveru tým že N-SZ, na ktorých sa zakladal rozsudok trestu smrti, nepriznal platnosť.
- Ak niekto spolu s VKS Bamberg nepokladá zákon, ktorý za nevhodné vyjadrenia o diktátorovi pripúšťa trest smrti, za extrémne nespravodlivý, pretože iba prikazuje nečinnosť: hypotetický príklad.
- Žena, ktorá udá manžela preto, že sa v diktatúre nepodiela na extrémne nespravodlivom usmrcovaní. Mala by byť odsúdená aj podľa VKSB už preto, že rozsudok vydaný na základe jej udania bol protiprávny.

HARTOVE ALTERNATÍVY

- Dve ďalšie možnosti:
- 1. Ponechať ženu bez trestu
- 2. Ak mala žena byť potrestaná, malo sa to stať vydaním zákona s otvorene retroaktívnym účinkom (výhoda poctivosti v tomto prípade).
- 2 zlá beztrestnosť, porušenie morálneho princípu
- Východiská nepozitivistu: môže odmietnuť právnu kvalitu zákona nepráva, ktorý zahŕňa oprávnenosť udávať a napriek tomu dospieť k beztrestnosti. Aby to dosiahol, potrebuje len vztiahnuť vetu „nullum crimen sine lege“ na všetky stanovené a účinné normy a len na ne, nezávisle od ich neP obsahu.

RADBRUCHOVA FORMULA VEDIE K TRESTNOSTI LEN TAKÝCH ČINOV, KTORÝCH OBSAH JE EXTRÉMNE

- evidentný, takže ho možno ľahšie rozpoznať ako v mnohých bežných trestných prípadoch.
- Je to prijateľné vtedy (udavačstvo), ak v prípade nepozitivistického pojmu P nejde o to vytvoriť nové normy, ktoré zakladajú trestnosť, ale o to, aby bolo možné prelomiť zákonné neprávom vedúce k vylúčeniu trestnosti. Ak je miera „neprávnosti“ takýchto N taká extrémna, preto aj evidentná, že ju každý zreteľne rozpozná, potom nemôže byť reč o nejakom skrytom retroaktívnom účinku.
- Keďže táto miera neprávnosti bola zreteľne rozpoznateľná v dobe spáchania skutku, pretože
v

DANOM OKAMIHU BOLA TAKÁ EXTRÉMNA A
TEDA AJ EVIDENTNÁ, ŽE TO MOHOL ZISTIŤ
KAŽDÝ, NEBOLI

- tieto normy už v okamžiku činu právom, ktoré by mohlo založiť vylúčenie trestnosti.
- **Z toho dôvodu sa právny stav retroaktívne nemení, ale iba sa konštatuje, akým bol v dobe daného činu.**
- Ak sa argument neprávom obmedzí len na slabú spojovaciu tézu, čiže sa uplatní len v prípade extrémneho, evidentného nepráva, potom vôbec nemôže byť reč o nejakom skrytom retro-účinku a teda ani o nejakej nepoctivosti.

AMARTYA KUMAR SEN (NAR. 1933)

IDEA SPRAVODLIVOSTI (IDEA OF JUSTICE, 2009)

- Profesor filozofie a ekonómie na Harvarde, z Dillí, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu 1998, svoje dielo venuje Johnovi Rawlsovi. Známy ako „matka Tereza ekonomiky“.
- Teória spravodlivosti vo veľmi širokom zmysle
- Osvietenstvo – Budha (osvietený)
- Dva druhy spravodlivosti = niti a njaja.
- Niti = organizačná primeranosť a správnosť správania.
- Njaja = osobitný život, ktorý je človek schopný aktívne riadiť.

ROBERT ALEXY: DVOJAKÁ PODSTATA PRÁVA

- Východisková téza: „Právo má dvojakú podstatu.“
Obsahuje reálny (faktický) rozmer a ideálny (kritický rozmer).
- Faktický rozmer je v definícii práva reprezentovaný - prvkom dvojakého pôvodu
- - prvkom spoločenskej účinnosti.
- Ideálny rozmer je r. prvkom morálnej správnosti.
- Kto definuje právo výlučne pomocou dvojakého pôvodu a spoločenskej účinnosti, obhajuje **pozitivistický pojem práva**.
- Ak sa pridá morálna správnosť ako 3. prvok, obraz sa zásadne zmení.

TRI POJMY PLATNOSTI: SOCIOLOGICKÁ PLATNOSŤ, ETICKÁ PLATNOSŤ, PRÁVNÁ PLATNOSŤ

- Predmetom sociologickej platnosti je platnosť sociálna: norma platí sociálne, pokiaľ sa buď dodržiava, alebo pokiaľ sa jej nedodržiavanie sankcionuje.
- Predmetom etického pojmu platnosti je morálna platnosť. Norma platí morálne pokiaľ je morálne ospravedlnená. Etický pojem platnosti tvorí základ prirodzeného práva a práva rozumu. Platnosť normy PP alebo RP spočíva výlučne v jej obsahovej správnosti.
- Norma platí právne pokiaľ ju vydal nejaký na jej vydanie kompetentný orgán stanoveným spôsobom a pokiaľ neporušuje P vyššieho stupňa právnej sily.

SPOR MEDZI POZITIVIZMOM A NEPOZITIVIZMOM JE DISKUSIA O VZŤAHU MEDZI PRÁVOM A MORÁLKOU.

- Všetci pozitivisti obhajujú tézu oddelenosti, všetci nepozitivisti tézu spojitosti.
- V rámci pozitivizmu je najdôležitejším rozdielom, ktorý sa týka vzťahu medzi právom a morálkou, rozdiel medzi **inkluzívnym** (zahrňujúcim) pozitivizmom a **exkluzívnym** (vylučujúcim) pozitivizmom.

Exkluzívny pozitivizmus (Joseph Raz): morálka je nevyhnutne vylúčená z pojmu právo. EP je opak nepozitivizmu, ktorý tvrdí, že morálka je nevyhnutne zahrnutá v pojme právo.

INKLUZÍVNY POZITIVIZMUS (J. COLEMAN)

ODMIETA OBE KONCEPCIE: EXKLUZÍVNY P I NEPOZITIVIZMUS.

- Morálka nie je ani nevyhnutne vylúčená, ani nevyhnutne zahrnutá do pojmu P. „Zahrnutie“ sa vyhlasuje za neistú alebo tradičnú záležitosť, ktorá závisí od toho, čo pozitívne P v skutočnosti hovorí.
- Najprominentnejší argument pre exkluzívny PP ponúka J. Raz. Je založený na vzťahu medzi právom a morálkou.
- 1. Raz ponúka „sociálnu tézu“ ako jadro právneho pozitivizmu: to, čo je právo a čo nie je právo je záležitosťou spoločenskej skutočnosti. Existencia a obsah každého práva sú plne podmienené spoločenskými prameňmi = silná verzia (téza prameňov).

ROZDIEL MEDZI

- Keď sudcovia len aplikujú rozhodnutia už prijaté zákonodarstvom alebo predošlé súdne rozhodnutia, aplikujú existujúce právo (určujú, čo právo *je*); keď sudcovia zvažujú morálne faktory pri tvorbe nového pravidla alebo zvažujú možné zmeny existujúceho pravidla, to je určovanie, aké by právo *malo byť*.
- Tento názor nezaujíma stanovisko k tomu, či je to dobré alebo zlé, že sudcovia tvoria právo, alebo či tak majú robiť častejšie ako to robia alebo nie. Je to o rozdieli medzi aplikáciou práva a tvorbou nového práva, medzi **výkonom** a **zvažovaním**. Tento prístup umožňuje Razovi povedať, že morálne úvahy nemajú miesto pri vyjadrovaní „čo

ALE ČASTO MAJÚ MIESTO (A ASI BY MALI MAŤ) PRI URČENÍ TOHO, AKO BY SUDCOVIA MALI ROZHODOVAŤ PRÍPADY „PODĽA PRÁVA“

- 2. Patrí k podstate (povahe) práva (systému práva), že má alebo vyžaduje legitímnu autoritu. To znamená, že právne pravidlá si žiadajú byť „výlučnými dôvodmi“.
- Razova analýza spája právo, autoritu a praktické uvažovanie.

JOSEPH RAZ

- V Oxforde od roku 1972. Vedúci katedry filozofie práva od roku 1985. Autorita práva (The Authority of Law, 1979)
- Filozofia práva sa najlepšie chápe ako druh filozofie praktického rozumu, ako filozofia zúčastňujúca sa na analýze dôvodov na konanie.
- Raz rozlišuje prvoporiadkové a druhoporiadkové dôvody na konanie.

AUTORITA PRÁVA

- Razov opis autoritatívnej podstaty práva je úzko spätý s jeho opisom právnych noriem. Autorita práva je to, čo dáva právnym normám ich právnu kvalitu, odlišujúc ich od iných druhoporiadkových noriem. Je to možno jeho najtypickejší príspevok k právnej filozofii.
- Kde existuje právo, tam si nevyhnutne vyžaduje autoritu súhrnne, najvyššie a otvorene regulovať životy svojich podriadených (subjektov).

PRÁVO A BOLEŠŤ ZVIERAT

- Príde deň, keď sa uzná, že počet nôh, pokožky alebo sú nedostatočné dôvody na odmietanie citlivých bytostí rovnakého osudu. Čo iné je to, čo by malo tvoriť neprekročiteľnú hranicu?
- Schopnosť rozumu, či schopnosť diskurzu? Otázka nezní: vedia uvažovať? Alebo vedia hovoriť?, ale vedia trpieť? Prečo by právo malo odmietaať ochranu akejkoľvek citlivej osobnosti?
- Príde čas, keď humanita rozprestrie svoj plášť nad všetkými, čo dýchajú.
- a) Rousseau, b) Bentham c) Rawls

BIG BROTHER A DNA

- Veľká Británia – 4 milióny verejných kamier (pozorovanie verejných priestranstiev)
- Dánsko zákaz, okrem výnimiek: čerpacie stanice. Švédsko, Holandsko, Francúzsko – výstražné znaky na hranici zóny pozorovania, monitorovania.
- Povaha trestných procesov sa zmenila v súvislosti s vzorkami DNA.
- Internet
- 4,5 mil. – 400 000, a 700 000.
- DoS – denial of service. On line aukcie. Hackerstvo.

